

Alyeksyeyeva Iryna, Petrenko Olha. Communication Strategies in Virtual Museum Discourse. Technological innovations are constantly changing the cultural landscape and thus they have an impact on the way we perceive and experience our environment. Since the emergence of new media and new technologies not only our seeing, hearing, feeling and thinking habits have altered, also our understanding of history has changed severely mainly in the past few years. The institutionalization of the museum as a place to store, preserve and stage the past is a direct expression of this new perception of history. Museums, as storehouses of knowledge, now continuously digitize information not only in order to preserve but also to provide the public with this knowledge. Consequently, the traditional model of museums evolves; less and less the museum is a place restricted by solid walls. Such ever rising popularity of virtual museums has increased the interest to the study of this notion from different scientific perspectives. Recently there have been done a lot of researches on this subject, but unfortunately, the question about the modes of persuasion and communicative tools used in virtual museums still remains largely understudied. Therefore, the novelty of the virtual museum phenomenon, the constantly increasing development of the services they provide and the relative lack of adequate linguistic research into this subject justify the reasons for choosing such a topic and make it relevant and up-to-date. The object of this research is virtual communication between museums and the public, the subject – communication strategies used in virtual museum tours. The aim of this research is to identify the main communication strategies used in the audio tours and textual descriptions of exhibit items in virtual museums. Thus, research and analysis of communication strategies in the texts of different genres and topics is a very relevant and perspective direction of linguistic studies in the context of the strategic nature of human communication. Taking into consideration the variety of classifications of communication strategies and the direct dependence of the type of communication strategies on the type of the analyzed discourse, it is appropriate to create separate typologies of strategies that would suit each type of discourse individually.

Key words: strategies and tactics, communication strategies, virtual museums, museum discourse, virtual communication.

УДК 811.111.1' 374'27-1:17.022.1

Юлія Антоненко

АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ TOLERANCE В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Стаття спрямована на встановлення культурної специфіки концепту TOLERANCE в англійській мовній картині світу. Толерантність розглянуто як культурно зумовлений концепт, який відіграє важливу роль у соціальній взаємодії і усередині однієї культури, і в міжкультурній комунікації. Метою статті є вивчення структури асоціативного поля концепту TOLERANCE та динаміки змін когнітивних ознак концепту. Концепти постійно баланують між збереженням стабільних ознак і динамікою розвитку, зумовлено зміною наших знань і ставлення до навколишнього світу. Вивчення таких змін актуально для сучасних когнітивних досліджень, оскільки сприятиме розумінню особливостей категоризації та концептуалізації в певній лінгвокультурі. Матеріалом слугували дані асоціативних словників, що фіксують часовий зріз мовної свідомості. У роботі використано метод когнітивної інтерпретації, за допомогою якого всі асоціації були розділені на тематичні групи, виокремлено емоційні й аксіологічні характеристики концепту, а також ознаки, які є найбільш значущими для пересічного носія мови. Отже, концепт TOLERANCE має універсальні характеристики, які трапляються і в інших культурах, але також демонструє риси, властиві лише англійській лінгвокультурі. Толерантність в англійській мовній картині світу розглядається як регулятивна система оцінних значень, яка залежить від прийнятих у суспільстві норм. Толерантність проникає в усі сфери суспільного життя, особливо яскраво вона проявляється в релігійній, політичній, навчальній сферах. Динаміка змін показала, що асоціації, пов'язані з релігійною сферою, отримали низьку частотність. У політичному середовищі толерантність постає в мовній свідомості не як авторитарна, а егалітарна система взаємодії всередині суспільства. Асоціації, які вказували на медичне значення толерантності, майже не траплялися в даних ХХ ст., але їх стало набагато більше в ХХІ ст.. Шкала толерантності в асоціативних тезаурусах коливається від ввічливої байдужості до повного прийняття. І все ж в англійській лінгвокультурі толерантність асоціюється з розумом, раціональністю, доброзичливим і спокійним співіснуванням. Водночас в семантичних зв'язках концепту виявляється багато оцінних та емоційних значень. Додатковим засобом верифікації стали стимули, на які були отримані реакції «толерантність». Це дало змогу створити мережу близьких концептів, які співвідносяться з поняттям «толерантність». На завершення автор підбиває підсумки і визначає шляхи подальшого дослідження цієї проблематики.

Ключові слова: толерантність, концепт, мовна картина світу, цінність, асоціативне поле, асоціативний словник.

Постановка наукової проблеми та її значення. В сучасному світі толерантність виступає як усвідомлена необхідність: це і ціннісна орієнтація, і соціальний регулятив, і передумова міжкультурної взаємодії. Усвідомлення феномену толерантності відбувається з різних позицій,

зокрема філософських, соціологічних, лінгвістичних [1; 7]. Утім, хоча толерантність претендує на звання універсальної цінності сьогодення, варто констатувати, що практика толерантності відбувається в різних системах ціннісних орієнтацій. Толерантність, з одного боку, інтегрована в комплекс індивідуальних переконань, суджень та цінностей, але, з іншого, через поняття толерантності фіксується досвід соціальної взаємодії в певному національно-культурному середовищі, яке впливає на практичне застосування толерантності та детермінує її ознаки і межі. Отже, толерантність – це не лише нормативно детермінований [3, с. 2], але і культурно зумовлений концепт. Власне, визначення національно-культурної специфіки цього складного ментального утворення сприятиме більш чіткому розумінню особливостей концептуалізації та категоризації світу певним етносом, що й зумовлює актуальність дослідження.

Отже, **мета** статті – визначити структуру асоціативного поля концепту TOLERANCE в англійській мовній картині світу і динаміки змін когнітивних ознак концепту TOLERANCE в мовній свідомості носіїв англійської мови.

Матеріалом дослідження став корпус асоціацій зі словника асоціативних норм The Edinburgh Associative Thesaurus (далі – EAT), який було відібрано в період з 1968 до 1971 року, і тезаурусу The “Small World of Words” English word association norms (далі – SWOW-EN), асоціати для якого збиралися між 2011 та 2018 роками. Усі асоціативні зв’язки було проаналізовано за допомогою методу когнітивної інтерпретації [2], який дав змогу виявити культурну специфіку, базові емоційні та аксіологічні характеристики концепту, виокремити компоненти, найбільш значущі для пересічного носія мови.

В EAT лексема *tolerance* не використовувалася як стимул, замість неї було наведено слово *tolerant*, яке викликало 93 реакції, 55 яких – різні: *patient* ‘терпеливий/терплячий’ (11 %), *good* ‘хороший’ (7,5 %), *kind* ‘добрий’ (6,4 %), *easy* ‘легкий’ (5,3 %), *intolerant* ‘нетолерантний’ (4,3 %), *liberal* ‘ліберальний’ (3,2 %), *allow* ‘дозволяти/допускати’ (2 %), *easy going* ‘з легким характером’ (2 %), *helpful* ‘готовий допомогти’ (2 %), *man* ‘чоловік/людина’ (2 %), *mother* ‘мати’ (2 %), *patience* ‘терпіння’ (2 %), *put up with* ‘терпіти кого-небудь/що-небудь’ (2 %), *understanding* ‘розуміння’ (2 %), *youth* ‘молодь’ (2 %), *able* ‘здібний/здатний зробити щось’ (1 %), *angel* ‘янгол’ (1 %), *attitude* ‘ставлення’ (1 %), *authoritarian* ‘авторитарний’ (1 %), *bad* ‘поганий’ (1 %), *bearable* ‘терпимий’ (1 %), *bearing* ‘впливовий’ (1 %), *bigoted* ‘фанатичний’ (1 %), *blue* ‘сумний’ (1 %), *british* ‘британський’ (1 %), *calm* ‘спокійний’ (1 %), *care* ‘турбота’ (1 %), *children* ‘діти’ (1 %), *church* ‘церква’ (1 %), *cross* ‘хрест’ (1 %), *fair* ‘справедливий’ (1 %), *feeble* ‘слабкий’ (1 %), *feeling* ‘почуття/емоція’ (1 %), *food* ‘їжа’ (1 %), *happy* ‘щасливий’ (1 %), *lenient* ‘поблажливий’ (1 %), *likeable* ‘симпатичний’ (1 %), *limit* ‘межа’ (1 %), *mild* ‘м’який’ (1 %), *nasty* ‘жахливий’ (1 %), *nature* ‘характер’ (1 %), *nice* ‘приємний’ (1 %), *not* ‘не’ (1 %), *paralysis* ‘параліч/безпомічність’ (1 %), *people* ‘люди’ (1 %), *person* ‘особа’ (1 %), *priest* ‘священник’ (1 %), *race* ‘раса’ (1 %), *rating* ‘оцінка’ (1 %), *religion* ‘релігія’ (1 %), *sex* ‘стать’ (1 %), *short* ‘той, що відчуває нестачу чогось’ (1 %), *stand* ‘стояти’ (1 %), *teachers* ‘вчителі’ (1 %) [5].

У свідомості англійської мови концепт TOLERANCE утворює смислову пару з концептом PATIENCE ‘терпіння’. Це підтверджується частотними реакціями, які є вербальними виразниками концепту терпіння: *patient* ‘терпеливий/терплячий’ (11 %), *patience* ‘терпіння’ (2 %), *put up with* ‘терпіти кого-небудь/що-небудь’ (2 %), *bearable* ‘терпимий’ (1 %).

Такі відносини часткової схожості, на нашу думку, зумовлені зародженням концепції толерантності в релігійно-філософських роздумах про природу терпіння і терпимості. Як влучно зазначає Девід Хейд, двома контекстами, з яких поступово виникла сучасна ідея толерантності, були релігія і королівська благодать [4, р. 173]. Вплив цих двох дискурсивних практик на розуміння толерантності яскраво видно в реакціях: *angel* ‘янгол’ (1 %), *bigoted* ‘фанатичний’ (1 %), *church* ‘церква’ (1 %), *cross* ‘хрест’ (1 %), *priest* ‘священник’ (1 %), *religion* ‘релігія’ (1 %), *trust* ‘вірити’ (1 %); *liberal* ‘ліберальний’ (3,2 %), *fair* ‘справедливий’ (1 %), *authoritarian* ‘авторитарний’ (1 %). Проте в сучасному світі не менш важливе, ніж релігія та політика, значення для формування толерантності має сфера освіти, репрезентована у реакціях: *children* ‘діти’ (1%), *youth* ‘молодь’

(2%), *rating* ‘оцінка’ (1%), *teachers* ‘вчителі’ (1%). Також у асоціативних зв'язках підкреслена соціальна природа толерантності, яка формується в умовах суспільної взаємодії великої кількості людей: *man* ‘людина/чоловік’ (2%), (2%), *people* ‘люди’ (1%), *person* ‘особа’ (1%), чи у сімейному колі – *mother* ‘мати’ (2%), *care* ‘турбота’ (1%). Практика толерантності застосовується до: *race* ‘раса’ (1%), *sex* ‘стать’ (1%), *religion* ‘релігія’ (1%) і охоплює весь соціум – *british* ‘британський’ (1%). Усі наявні тематичні групи реакцій ілюструють уявлення про толерантність, детерміновану зовнішніми чинниками – суспільними нормами, які, власне, регулюють, до чого толерувати допустимо, а до чого неприйнятно. І межі цих норм чи вихід за них завжди чітко усвідомлюються: *allow* ‘дозволяти/допускати’ (2%), *attitude* ‘ставлення’ (1%), *bearing* ‘впливовий’ (1%), *limit* ‘межа’ (1%), *stand* ‘стояти’ (1%).

Толерантність, зумовлена внутрішніми ціннісними та моральними орієнтирами особистості, проявляється через якості, що характеризують різні сторони її буття. Це можуть бути ментальні характеристики: *understanding* ‘розуміння’ (2%), (2%), *able* ‘здібний/здатний зробити щось’ (1%); емоційні *feeling* ‘почуття/емоція’ (1%), *happy* ‘щасливий’ (1%); властивості характеру: *patient* ‘терпеливий/терплячий’ (11%), *good* ‘хороший’ (7,5%), *kind* ‘добрий’ (6,4%), *easy* ‘легкий’ (5,3%), *easy going* ‘з легким характером’ (2%), *helpful* ‘готовий допомогти’ (2%), *calm* ‘спокійний’ (1%), *lenient* ‘поблажливий’ (1%), *mild* ‘м'який’ (1%), *nature* ‘характер’ (1%), *nice* ‘приємний’ (1%).

Також було виокремлено контрастивні асоціації: *intolerant* ‘нетолерантний’ (4,3%), *not* ‘не’ (1%). На периферії асоціативного поля знаходиться медичний аспект толерантності, представлений реакціями: *feeble* ‘слабкий’ (1%), *food* ‘їжа’ (1%), *paralysis* ‘параліч’ (1%).

Оцінний компонент значення пропорційно представлений реакціями позитивної оцінки: *angel* ‘янгол’ (1%), *happy* ‘щасливий’ (1%), *likeable* ‘симпатичний’ (1%), *nice* ‘приємний’ (1%); негативної оцінки: *bad* ‘поганий’ (1%), *blue* ‘сумний’ (1%), *nasty* ‘жахливий’ (1%), *short* ‘той, що відчуває нестачу чогось’ (1%).

У SWOW-EN для визначення асоціативних зв'язків подано два слова-стимули: 1. *tolerance*, що викликало у респондентів 167 реакцій, з яких 42 реакції різні: *patience* ‘терпіння’ (15%), *acceptance* ‘прийняття’ (10%), *kindness* ‘доброта’ (4%), *understanding* ‘розуміння’ (3,6%), *peace* ‘мир’ (3,6%), *race* ‘раса’ (3%), *patient* ‘терпеливий/терплячий’ (3%), *religion* ‘релігія’ (3%), *alcohol* ‘алкоголь’ (3%), *love* ‘любов’ (2,4%), *level* ‘рівень’ (2,4%), *put up with* ‘терпіти кого-небудь/що-небудь’ (2,4%), *diversity* ‘різноманіття’ (2,4%), *calm* ‘спокійний’ (1,8%), *respect* ‘повага’ (1,8%), *accepting* ‘приймати’ (7%), *pain* ‘біль’ (1,8%), *racism* ‘расизм’ (1,8%), *nice* ‘приємний’ (1,8%), *hate* ‘ненависть’ (1,8%), *fairness* ‘справедливість’ (1,8%), *forgiveness* ‘прощення’ (1,8%), *gay* ‘гомосексуальний’ (1,8%), *kind* ‘добрий’ (1,8%), *cooperation* ‘співпраця’ (1,2%), *equality* ‘рівність’ (1,2%), *fair* ‘справедливість’ (1,2%), *open* ‘відкритий’ (1,2%), *black* ‘чорний’ (1,2%), *peaceful* ‘мирний’ (1,2%), *bigotry* ‘фанатичний’ (1,2%), *tolerate* ‘толерувати’ (1,2%), *drugs* ‘ліки’ (1,2%), *compassion* ‘співчуття’ (1,2%), *allow* ‘дозволяти’ (1,2%), *zero* ‘нуль’ (1,2%), *virtue* ‘перевага’ (1,2%), *intolerant* ‘нетолерантний’ (1,2%), *prejudice* ‘упередження’ (1,2%), *religious* ‘релігійний’ (1,2%), *intolerance* ‘нетерпимість’ (1,2%), *accept* ‘приймати’ (1,2%).

2. *tolerant*, що викликало 193 реакції, з яких 37 реакцій різних: *accepting* ‘приймати’ (8,2%), *patient* ‘терпеливий/терплячий’ (8,2%), *nice* ‘приємний’ (7,2%), *kind* ‘добрий’ (6,7%), *understanding* ‘розуміння’ (5,7%), *easygoing* ‘з легким характером’ (4,6%), *good* ‘хороший’ (4%), *intolerant* ‘нетолерантний’ (3,6%), *liberal* ‘ліберальний’ (3,6%), *friendly* ‘дружній’ (3%), *forgiving* ‘поблажливий’ (2,5%), *open-minded* ‘неупереджений’ (2,5%), *easy* ‘легкий’ (2,5%), *open* ‘відкритий’ (2,5%), *calm* ‘спокійний’ (2%), *tolerate* ‘толерувати’ (2%), *relaxed* ‘спокійний/розслаблений’ (1,5%), *open minded* ‘неупереджений’ (1,5%), *people* ‘люди’ (1,5%), *peaceful* ‘мирний’ (1,5%), *laid back* ‘дуже невимушений’ (1,5%), *gay* ‘гомосексуальний’ (1,5%), *easy going* ‘з легким характером’ (1,5%), *me* ‘я’ (1%), *considerate* ‘турботливий’ (1%), *tolerable I suppose* ‘думаю, терпимий’ (1%), *resistant* ‘стійкий’ (1%), *racism* ‘расизм’ (1%), *put up with* ‘терпіти кого-небудь/що-небудь’ (1%), *pleasant* ‘приємний’ (1%), *permissive* ‘поблажливий’ (1%),

egalitarian ‘егалітарний’ (1%), *empathetic* ‘той, що має емпатію’ (1%), *fair* ‘справедливість’ (1%), *gentle* ‘делікатний’ (1%), *happy* ‘щасливий’ (1%), *acceptance* ‘прийняття’ (1%) [6].

Дані SWOW-EN, демонструючи збереження протиставлення суспільного ті індивідуального, демонструють укрупнення, зменшення тематичних груп, перерозподілу їх елементів, що, безумовно, свідчить про динаміку зміни концепту в свідомості носіїв англійської мови.

Толерантність так само утворює смислову пару з концептом PATIENCE, можна навіть казати про збільшення кількості реакцій із лексемами, що репрезентують концепт терпіння в англійській мові: *patience* ‘терпіння’ (15%), *patient* ‘терпеливий’ (3%), *put up with* ‘терпіти когонебудь/щонебудь’ (2,4%); *patient* ‘терпеливий/терплячий’ (8,2%), *put up with* ‘терпіти когонебудь/щонебудь’ (1%). Однак інші зміни більш помітні. Так, фокус уваги змістився з суспільства на особистість – *me* ‘я’ (1%) в XXI ст. змінило *british* ‘британський’ (1%) в XX ст. У тематичній групі, що описує толерантність через суспільні норми, значення межі толерантності втрачає статичність та чіткість. Межа толерантності стає нечіткою, рухомою і залежить від готовності індивіда прийняти ті чи ті речі, причому йдеться не про відсторонене співіснування, а готовність поступитися кордонами: *acceptance* ‘прийняття’ (10%), *accepting* ‘приймати’ (7%), *accept* ‘приймати’ (1,2%), *open-minded* ‘неупереджений’ (2,5%), *open* ‘відкритий’ (1,2%), *allow* ‘дозволяти’ (1,2%); *accept* ‘приймати’ (1,2%), *accepting* ‘приймати’ (8,2%), *open* ‘відкритий’ (2,5%), *acceptance* ‘прийняття’ (1%). Сфера релігії як регулятивний механізм суспільства вже не має такого значення: *religion* ‘релігія’ (3%), *forgiveness* ‘прощення’ (1,8%), *bigotry* ‘фанатичний’ (1,2%), *religious* ‘релігійний’ (1,2%). Крім того, зникли асоціації з християнською культурою.

У структурі асоціативного поля з’являються нові смисли: *cooperation* ‘співпраця’ (1,2%), *equality* ‘рівність’, *diversity* ‘різноманіття’ (2,4%), *respect* ‘повага’ (1,8%), *virtue* ‘перевага’ (1,2%). Частково вони репрезентовані реакціями, які можна віднести до політичної сфери: *liberal* ‘ліберальний’ (3,6%), *egalitarian* ‘егалітарний’ (1%), *zero* ‘нуль’ (1,2%). Розуміння того, на що має бути спрямована толерантність, окрім загального *people* ‘люди’ (1,5%), набуває конкретного втілення: *race* ‘раса’ (3%), *religion* ‘релігія’ (3%), *gay* ‘гомосексуальний’ (1,8%), *black* ‘чорний’ (1,2%). Також можемо говорити про переміщення концепту на аксіологічному щаблі до позитивної оцінки. Якщо в EAT реакції вказували на те, що толерантність – нейтральний інструмент регулювання суспільної взаємодії, то асоціати в SWOW-EN вказують на те, що толерантність почала сприйматися як позитивна цінність, що протиставлена негативним: *racism* ‘расизм’ (1,8%), *hate* ‘ненависть’ (1,8%), *prejudice* ‘упередження’ (1,2%), *intolerance* ‘нетерпимість’ (1,2%), *intolerant* ‘нетолерантний’ (3,6%; 1,2%) та зіставляється з позитивними: *fairness* ‘справедливість’ (1,8%), *love* ‘любов’ (2,4%), *peace* ‘мир’ (3,6%).

В емоційно-вольовій, ментальній сфері простежується збільшення кількості лексем із позитивною оцінкою: *kindness* ‘доброта’ (4%), *understanding* ‘розуміння’ (3,6%; 5,7%), *calm* ‘спокійний’ (2%), *nice* ‘приємний’ (1,8%; 7,2%), *kind* ‘добрий’ (1,8%; 6,7%), *fair* ‘справедливий’ (1,2%), *peaceful* ‘мирний’ (1,2%; 1,5%), *compassion* ‘співчуття’ (1,2%), *easygoing* ‘з легким характером’ (4,6%), *good* ‘хороший’ (4%), *friendly* ‘дружній’ (3%), *forgiving* ‘поблажливий’ (2,5%), *open-minded* ‘неупереджений’ (2,5%; 1,5%), *easy* ‘легкий’ (2,5%), *open* ‘відкритий’ (2,5%), *open minded* ‘неупереджений’ (1,5%), *laid back* ‘дуже невимушений’ (1,5%), *easy going* ‘з легким характером’ (1,5%), *relaxed* ‘спокійний/розслаблений’ (1,5%), *considerate* ‘турботливий’ (1%), *empathetic* ‘той, що має емпатію’ (1%), *pleasant* ‘приємний’ (1%), *permissive* ‘поблажливий’ (1%), *gentle* ‘делікатний’ (1%), *happy* ‘щасливий’ (1%).

Розширилася репрезентація медичного аспекту: *alcohol* ‘алкоголь’ (3%), *level* ‘рівень’ (2,4%), *pain* ‘біль’ (1,8%), *drugs* ‘ліки’ (1,2%), *resistant* ‘стійкий’ (1%). Також збільшилася кількість реакцій, заснованих на єдності кореня стимулу та реакції: *tolerate* ‘толерувати’ (1,2%), *intolerant* ‘нетолерантний’ (1,2%), *intolerance* ‘нетерпимість’ (1,2%); *tolerate* ‘толерувати’ (2%), *tolerable I suppose* ‘думаю, терпимий’ (1%). Таке розширення словотвірного гнізда свідчить про посилення важливості концепту для лінгвокультури.

Зазначимо, що в словниках також були представлені і зворотні асоціації, які вважаються слабшими, ніж прямі, але дають змогу виявити системність мовної картини світу певної культури. Отже, лексема *tolerance* була зафіксована як реакція у відповідях інформантів на такі 10 стимулів: *allowance* ‘грошова допомога’, *apathy* ‘байдужість’, *coexistence* ‘співіснування’, *consideration* ‘міркування’, *difference* ‘відмінність’, *ignorance* ‘незнання’, *misfit* ‘вигнанець’, *nonconformist* ‘нонконформіст’, *patience* ‘терпіння’, *placid* ‘спокійний’ [5]; *acceptance* ‘прийняття’ (11), *patience* ‘терпіння’ (4), *intolerance* ‘інтолерантність’ (3), *diversity* ‘різноманітність’ (2), *pain* ‘біль’ (2), *threshold* ‘порог’ (2), *tolerate* ‘толерувати’ (2), *zero* ‘нульовий’ (2) (всього 28 стимулів) [6]. Слово *tolerant* в якості реакції викликали 7 стимулів: *considerate* ‘турботливий’, *different* ‘різний’, *forgave* ‘прощений’, *moderate* ‘помірний’, *reasonable* ‘прийнятний’, *religious* ‘релігійний’, *strict* ‘строгий’ [5]; 22 рази викликали стимули *lenient* ‘поблажливий’ (6), *tolerate* ‘толерувати’ (4), *accepting* ‘прийняття’ (4), *inclusive* ‘інклюзивний’ (3), *liberal* ‘ліберальний’ (3), *tolerable* ‘терпимий’ (3), *indulgent* ‘потурати’ (2) [6]. При співставленні слів-стимулів різних років можна чітко побачити, що зміни в структурі асоціативного поля концепту зумовили перегрупування його синтагматичних і парадигматичних зв’язків в концептосфері англійської мови.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, концепт TOLERANCE в англійській мовній картині світу розуміється як система оцінних значень, детермінованих соціокультурними нормами – релігійними, політичними тощо, що діють на всіх рівнях соціальної взаємодії – від міжособистісного до світового. На рівні особистості толерантність виступає як: розсудливе відношення до іншого; емоційно-оцінне ставлення – позитивне і негативне; поблажливість, яка межує з байдужістю; додержання морально-етичних норм. Аналіз динаміки зміни концепту показав, що у ХХ ст. толерантність асоціювалася з прагненням обстоювати думки, поведінку, що відрізняються від загальноприйнятих, в той самий час чітко провести межу між своїм і чужим, а вже в ХХІ ст. – з м’якістю, поступливістю (іноді надміру), співіснуванням різноманітних груп в одному соціокультурному просторі, бажанням прийняти чуже, а не провести кордони. Видається, що фокус змістився: з суспільства, що встановлює прийнятні для всіх норми толерантності, на особистість, яка керується власними переконаннями.

Отримані результати можуть бути використані в подальшому зіставному дослідженні специфіки концепту в мовних картинах світу різних народів.

References

1. Batsyevych, Floriy. 2012. *Tolerantnist yak sotsialno-kulturnyi fenomen: svitohliadno-metodolohichniy aspekt: kol. monohr.* Lviv, LNU imeni Ivana Franka.
2. Barsalou, Lawrence W. 1992b. “Frames, concepts, and conceptual fields”. *Frames, fields, and contrasts: New essays in semantic and lexical organization.* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum 21–74.
3. Forst, Rainer. 2010. *Two stories about toleration.* Recon Online Working Paper 2010/15. Accessed March 22, 2019. <http://www.reconproject.eu/projectweb/portalproject/AbstractRECONwp1015.html>
4. Heyd, David. 2008. “Is Toleration a Political Virtue?” *Toleration and its Limits.* New York: New York University Press.
5. Kiss, George Armstrong, Christine Milroy, Robert Piper, J.R.I. 1972. *An associative thesaurus of English.* Edinburgh: University of Edinburgh, MRC Speech and Communication Unit
6. The “Small World of Words” English word association norms. Accessed March 20, 2019. <https://smallworldofwords.org/ru/project/explore>
7. Williams, Melissa S. Waldron, Jeremy. 2008. *Toleration and its Limits.* New York: New York University Press.

Антоненко Юлія. Асоціативное поле концепта TOLERANCE в англійській мовній картині світу. Стаття направлена на установлення культурної специфіки концепта TOLERANCE в англійській мовній картині світу. Толерантність розглядається як культурно обумовлений концепт, який грає важливу роль в соціальному взаємодії – як всередині однієї культури, так і в міжкультурній комунікації. Метою статті є вивчення структури асоціативного поля концепта TOLERANCE і динаміки змін когнітивних ознак концепта. Концепти постійно балансирують між збереженням стабільних ознак і динамікою розвитку, яка обумовлена зміною наших знань і ставленням до оточуючого світу. Вивчення таких змін актуально для сучасних когнітивних досліджень, оскільки це сприятиме розумінню особливостей категоризації і концептуалізації в певній лінгвокультурі. Матеріалом послужили дані асоціативних словників, фіксує часові зміни в мовній картині світу. В роботі було використано метод когнітивної інтерпретації, з допомогою якого всі отримані асоціації були розподілені на тематичні

группы, выделены эмоциональные и аксиологические характеристики концепта, а также признаки, которые являются самыми значимыми для обычного носителя языка. Таким образом, концепт TOLERANCE обладает универсальными характеристиками, которые встречаются и в других культурах, но также демонстрирует и черты, присущие только английской лингвокультуре. Толерантность в английской языковой картине мира рассматривается как регулятивная система оценочных значений, которая зависит от принятых в обществе норм. Толерантность проникает во все сферы общественной жизни, особенно ярко она проявляется в религиозной, политической, учебной сферах. Динамика изменений показала, что ассоциации, связанные с религиозной сферой, стали малочастотными. В политической среде толерантность предстает в языковом сознании не как авторитарная, а эгалитарная система взаимодействия внутри общества. Ассоциации, которые указывали на медицинское значение толерантности, почти не встречались в данных XX века, но их стало намного больше в XXI веке. Шкала толерантности в ассоциативных тезаурусах колеблется от вежливого равнодушия до полного принятия. И все же в английской лингвокультуре толерантность ассоциируется с рассудком, рациональностью, вежливым и спокойным сосуществованием. В то же время в семантических связях концепта обнаруживается много оценочных и эмоциональных значений. Дополнительным средством верификации стали стимулы, на которые были получены реакции “толерантность”. Это позволило создать сеть близких концептов, которые соотносятся с понятием толерантности. В заключение автор подводит предварительные итоги и намечает пути дальнейшего исследования данной проблемы.

Ключевые слова: толерантность, концепт, языковая картина мира, ценность, ассоциативное поле, ассоциативный словарь.

Antonenko Yulia. Associative Field of the Concept of Tolerance in English Language Worldview. the article reveals the cultural specificity of the concept of TOLERANCE in the English language worldview. The author states that the concept of TOLERANCE is a culturally depended concept that considers as important part of social interaction – both within one culture and intercultural communication. That’s why tolerance in the English language worldview is considered as the regulative system of values which depends on the norms of society. The aim of the article is to study the dynamics of changes in the associative field of the concept of TOLERANCE on the associative thesaurus data. Concepts are constantly balancing between the preservation of stable features and the dynamics of development, which is due to changes in our attitude and knowledge about the world. The analysis of such changes is relevant for modern cognitive studies, as it will contribute to the understanding of the features of categorization and conceptualization in a particular lingua culture. To divide all association into thematic groups the method of cognitive interpretation was used. The emotional and axiological characteristics of the concept was identified. The most important for ordinary native speaker features was investigated. The results are as follows: the cognitive characteristics of the concept of TOLERANCE could be found in other cultures, but there are also specific for English lingua culture features. Tolerance circulated into all spheres of public life, particularly in the religious, political and educational spheres. The dynamics of changes showed that the religious related associations melted. In the political sphere, tolerance appears not as an authoritarian, but as an egalitarian system of interaction within society. Associations that pointed to the medical sense of tolerance, almost never met in the data of the XX century, but became growing in numbers in the XXI century. The scale of the tolerance in associative thesaurus ranges from polite indifference to full acceptance. And yet, in the English lingua culture the concept of TOLERANCE is associated with reason, rationality, gentle and peaceful coexistence. At the same time, the semantic relations of the concept reveal many evaluative and emotional meanings. An additional means of verification were the stimuli that got responses “tolerance”. That allowed to establish a network of close concepts, which corresponds with the tolerance. In conclusion, the author summarizes the preliminary results and outlines ways to further study of this problem.

Key words: tolerance, concept, linguistics worldview, value, associative field, associative thesaurus.

УДК 811.111’42

Inesa Baybakova, Oleksandra Hasko

TEACHING LANGUAGE VOCABULARY BY GAMES WITHIN ESP DISCOURSE DOMAIN

The article deals with the issue of vocabulary games in the framework of ESP discourse studies as one of the effective means of developing integrated language skills. Language games have proved to be beneficial for professional vocabulary learning. All the educational outcomes may be better achieved due to incorporating games into vocabulary learning process, since vocabulary is the basic part of any language learning. The following criteria should be taken into consideration by the teacher designing or choosing the game: correspondence to the topic and context; students’ level and interest as well as correlation between the type of game, timing and lexical units to be practiced. The factors concerning the number of students engaged in the game and the classroom settings are also quite relevant. Most beneficial are the games